

“AKP’nin en az yarısı kayıt dışı bir ekonominin ‘korsan’ kapitalistidir”

Prof. Dr. Kadir Cangızbay ile 21 Nisan 2011 tarihinde yaptığımız röportaj:



Neden Kadir Cangızbay?

Kadir Cangızbay, sosyoloji ve öz-yönetim alanında yaptığı bilimsel çalışmalarla Türkiye’de muhalif kesimlerin ilgiyle takip ettiği zihin açıcı akademisyenler arasındadır. Modernite, postmodernite, Türkiye’de korporatizm*, Türkiye’de komprador rejimin oluşumu ve Türk ulusal kimliğinin inşası gibi kavram ve alanlar üzerine yoğunlaşan Kadir Cangızbay, Türkiye’de devlet rejimi üzerine nitelikli tartışmaların yapılmasına ön ayak olmuştur.

Bilimsel çalışmalarının yanı sıra bir dönem Özgür Gündem ardılı gazetelerde de köşe yazarlığı yapan Kadir Cangızbay halen BirGün gazetesinde okurlarıyla fikirlerini paylaşmaktadır.

Hepimizin malumu olan 12 Haziran Genel Seçim süreci başlamıştır. 2011 genel seçimlerinin daha önce gerçekleştirilmiş olan seçimlerden farklı karakter özellikleri taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bir taraftan toplum iki siyasi seçenekten birini tercih etmeye zorlanırken diğer taraftan “sonucu başından belli” bir seçime doğru gittiğimiz yorumlarıyla halkın alternatifler yaratmasının önü kesilmektedir. Böyle bir atmosferde seçimlere giden Türkiye’nin fotoğrafına bir de devlet rejimi üzerine kafa yormuş ve bu alanda önemli tespitleri olan Kadir Cangızbay ile bakmak istedik.

“Bütün darbeler sabaha karşı 4-5 arası yapılır. Yani hırsızların çalıştığı saatte, gayri meşru işlerin yapıldığı saatte...”, “İnsan ancak üstesinden gelebileceğini aklının kestiği durumları problem edinir”, “Yenilmek haksız olmak anlamına gelmez.”, “İyilikle zekâ arasında zorunlu bir bağ yoktur”, “İnsan, her sorunu çözebilseydi Tanrı, hiçbir şeyi sorunu etmeseydi hayvan olurdu” ifadelerinin sahibi Kadir Cangızbay ile yaptığımız sohbeti sizlerle paylaşıyoruz.

* Korporatizm, tüketici olan bütün üreticiler eliyle, bütün tüketiciler için düzenli üretimi savunan bir düşünce sistemidir.

Türkiye bir seçim sürecine girmiş bulunmakta. Ancak genel bir seçim heyecanı yoksunluğundan söz etmek yanlış olmayacaktır. Bu durumu neye bağlıyorsunuz?

Haklısınız. Hiç heyecan yok, bu bir bakıma ümitsizliktir. Bir sürü etkeni vardır. Mesela Kemal Kılıçdaroğlu ilk anda kendisine bağlanan ümitlere cevap verecek bir cevallığe sahip olsaydı muhtemelen farklı olurdu. Hatta Deniz Baykal devam etseydi bugün yine heyecan olurdu. Baykal'ın statikliğinden, ümitsizliğinden birden bire büyük ümitlerle Kılıçdaroğlu'na geçildi. "tek problem Baykal, Baykal gitse muhalefetin önü açılır" deniliyordu. Baykal gittiği halde muhalefetin önünün açılmadığı görülünce eskisinden de daha büyük bir ümitsizlik ya da sinmişlik oldu. Baykal'ın ilk bakışta dezavantaj gibi görünen kemikleştiriciliği, Kılıçdaroğlu'ndan yeni bir şey çıkmayınca, kemiksiz halden daha iyi hale gelmiş oldu, Muhalefet eskisinden daha az oy alacak değildir, ama şu andaki hava çok önemli; yani ümit yok. Eskisinden 3 puan daha da fazla alabilir muhalefet, ama şu andaki hava "kazanamayız, düşüremeyiz bu herifleri" şeklindedir.

Muhalefetin en büyük ayağı olan CHP'nin politikalarında net bir tavır sergileyememesi AKP'yi rakipsiz mi bırakıyor?

Yaklaşık sekiz ay önce Akşam gazetesinden Özlem Çelik'e, Kılıçdaroğlu hep iki arada, bir derede demiştim. Kılıçdaroğlu % 10 barajına karşı, ama teklif ettiği ise % 7. Baraja karşıysan ilke esasında kimse kimseye baraj koyamaz diyeceksin. Barajın tam karşılığı barre demektir. Baro, barfiks, bar, baraj kelimeleri de buradan gelir. Yani sert, aşılmaz, kendisini karşısındakilere empoze eden sınır, çizgi ya da madde demektir. Baro nedir? Hâkimler bir tarafta, avukatlar bir tarafta, avukatların geçemediği yerin adı barodur. Baraj da yol kesme, haydutluk demektir. Ama Kılıçdaroğlu haydutluğa ilke esasında karşı çıkamadı. "% 7'ye insin" diye lafa başladı; hâlbuki "baraj haksızlıktır, adaletsizliktir, kimsenin kimsenin oyunu yok saymaya hakkı yoktur" demeliydi. Aslında %7 olsun teklifi çok çirkin bir politikadan türetilmektedir. Çünkü Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) en fazla %6 civarında oy almaktadır. BDP'nin aldığı oy oranı %5 olsa %6 diyecekler, %7 olsa %8 diyecekler.

Böylesine gayri samimi bir paradigmanın içinden konuşmaya başlarsan, hem sana bağlanan bütün ümitler, hem de o güne kadar beğenmediğini değiştirmenin de bir işe yaramadığını görenlerin cesaret ve hevesleri tümüyle yok olur. Kılıçdaroğlu hem kişisel cesaretsizliğinden hem de esas dayandığı tabanın 15 senedir Deniz Baykal yüzünden iyice muhafazakârlaştırılmış olmasından gelen ürkeklikle atılım yapamadı.

Türkiye siyasi tarihinde belli dönüm noktalarından söz etmek mümkündür. Bu durumda AKP iktidarlarını Türkiye siyasi sistemi içerisinde nereye oturtuyorsunuz?

Diyalektik veya devamlılık diyebiliriz. 12 Eylül'ün kaba kuvvet kullanarak oturttuğu rejim farklı bir istikamete dönmüyor; tam tersine meyve olgunlaştı, elmasını veriyor.

Kronolojik bir sırayla anlatayım:

Atatürk'ün ölümünden sonra, İnönü'nün halka daha yakın bir yönetime gitmesi kaçınılmazdı; zira, kendisi Atatürk kadar güçlü bir auraya sahip değildi. Sembolik ama örneğin 1939'da klasik Türk müziği 13 yıllık yasaktan sonra tekrar konservatuvara döner; hemen ardından da Köy Enstitüleri projesi devreye girer: Bu, sadece bir eğitim-öğretim değil, Tek Parti'ye kırsal taban oluşturmaya yönelik bir toplum mühendisliği projesidir; ama araya savaş girer. 1945 sonrası gelişmeleri sadece dış dinamiklere bağlamak, işte bu bakımdan yanlıştır; ayrıca, 11 Temmuz 1947 Beyanname'si'yle İnönü, iktidar ve muhalefete eşit mesafede duracağını taahhüt etmiş ve bu taahhüdüne gerçekten de sadık kalıp, dürüstçe yapılmış bir seçimle hiçbir kavgaya, çatışmaya yol açmadan iktidarı Demokrat Parti'ye devretmiştir.

1950'den 27 Mayıs'a kadar uzanan dönem ise, Menderes'in hiçbir idealizm taşımayan sınırsız bir popülizmin desteğinde kendi keyfi yönetimini pekiştirme süreci olarak yaşanmıştır; o kadar ki, askerlerin yönetime el koyması, halkın çoğunluğu tarafından düğün-bayram olarak kutlanmıştır.

Askerî darbenin halk nezdinde bu kadar kolaylıkla meşrûluk kazanması, aslında ülkemiz açısından

Kadir Cangızbay kimdir?

Kadir Cangızbay, 1947'de İstanbul'da doğdu. Saint-Joseph Lisesi'ni bitirdikten sonra lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde tamamladı. 1974 yılında Gazi Üniversitesi'nde asistanlık görevine başlayan Cangızbay doktora'sını Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde yaptı ve 1996 yılında profesörlük unvanı aldı. Halen Gazi Üniversitesinde ders veren ve BirGün gazetesinde haftada bir kez yazı yazan Kadir Cangızbay evli ve bir kız çocuğu babasıdır.

Kadir Cangızbay'ın bazı kitapları: "Gurvitch: Sosyoloji ve Felsefe (derleme)"; "Sosyolojiler değil, Sosyoloji"; "Komprador Rejimin Anatomisi"; "Sosyolojik Praksis"; "Hiçkimsenin Cumhuriyeti"; "Sosyalizm ve Özyönetim"; "Çok-hukukluluk, Laiklik ve Laikrasi"; "Globalleş(tir)me Terörü"

“Darbe askerlerin değildir”

Askeri darbeler, gasp içindir. Diyelim ki sokakta biri suratına vurdu, kafana vurdu, seni darp etti. Ne için vurdu, darbeledi? Çantayı çalmak, kredi kartını, parayı gasp etmek için. Gasppla sonuçlanmayan ya da niyeti, hedefi gasp etmek olmayan hiçbir darbe yoktur. O nedenle darbeleri gasptan bağımsız, kimlerin malını gasp etmesine imkân sağladığından bağımsız olarak ele aldığınızda aslında gaspçıları meşrulaştırmış olursunuz. Askerler darbe yapıp grevi yasakladı. Grevi, sendikayı yasaklayınca askerlerin cebine fazladan bir para girdi mi, girmedi mi? Girmedi. Öyleyse darbeleri, darbeyle başlatıp darbeyle bitirmek kadar bir yabancılaşma yoktur. Kimler o darp sayesinde bir şeyleri gasp eder hale geldiyse, o darbenin esas sahipleri işte onlardır. Somutluk düzeyinde, darbe yapılmış karşınızda askerleri görüyorsunuz; ama, o askerler sayesinde kimlerin fabrikası kurtuluyor, kimlerin kârı artıyor ve kimler grev ya da sendikalaşma belasından kurtuluyor ise, darbe onlarındır.

“AKP, başbakan merkezli diktatörlüğünü kurumsallaştırmanın peşindedir. İyice ipini koparmış bir liberalizmin, büyük ölçüde kayıt dışı ve emeği köleleştirmeksizin yoluna devam etmesi olanaksızdır.”

meşum sonuçlar yaratmıştır. Altmışların ortasından sonra gelişen sol hareketin, Millî Bakiye sisteminin kaldırılıp Meclis'teki yolunun kesilmesinin de etkisiyle, önemli ölçüde öğrenci gençlik gibi organik/sınıfsal tabanı bulunmayan, dolayısıyla başarılı olmak için ya mevcut silahlılara (Ordu) ya da doğrudan silaha sarılmaya müsait grupların egemenliği altına girmesi; bunun da, hangi yönde olursa olsun, silahlı güçlerin siyasete müdahale şartlarını hazırlaması.

Ardından, 12 Mart gelir ki bu, aynı zamanda askerî vesayetin kurumsallaşmasında dönüm noktasıdır; zira o güne kadarki, 27 Mayıs da dâhil, askerî müdahaleler ve müdahale teşebbüsleri emir-komuta zinciri içinde değil, ordu içindeki münferit cuntalar-çeteler tarafından gerçekleştirilmiştir. İşte bu yüzden de, askerî vesayeti 27 Mayıs'la başlayan tek bir blok olarak ele almak yanlış olur.

12 Eylül ise, adeta göz göre göre geliyor; ama süreç Özal'ın Demirel'in baş danışmanı olmasıyla hızlanıyor. Özal, aslında MESS (Madenî Eşya Sanayicileri Sendikası) başkanı; darbeyle birlikte yerinden olmayıp başbakan yardımcılığına terfi ediyor; sonra askerler gidiyor, kalıcı olan ise, yine Özal. Darbeyi askerler vuruyor; ama hiçbir darbe sırf darbe olsun diye değil, birileri birilerinin bir şeylerini gasp edebilsin diye yapılır: 12 Eylül'ün gerçek sahibi Özal'ın şahsında, global kapitalle eklemelenmiş büyük sermayedir. Önlerine o kadar geniş, o kadar engellerden temizlenmiş bir otoyol açılıyor ki, yandan, çevreden gayri nizami olarak otoyola çıkıp yine kaçamak yollardan en önlere geçmek de mümkün oluyor ki, AKP de işte bu kaçamak yolları kullananların iktidarı; en az yarısı kayıt dışı bir ekonominin 'korsan' kapitalistleri...

AKP'nin neredeyse her iki kişiden birinin oyunu alıyor olmasını hangi toplumsal dinamiklere bağlıyorsunuz?

Bugünden yarına hangi siyasal ve/veya iktisadî krizle karşılaşacağını, kimlerin ne yönde hangi manipülasyonu yapacağını bilemediği gibi, kendini sağlama alacak şekilde örgütlenme olanakları da çoktandır elinden alınmış, dolayısıyla norm koyabilen aktif bir özne olma umudu artık kalmamış insanların, selameti toplumun magmasına karışarak, daha doğrusu bu amorf çamura bulanıp anonimleşmede aramaları söz konusu; bunun sonucu ise, en sıradan, en az rafine olanın, en az emek isteyen, kişilerin bütün tercihlerinde ana ölçüt, temel çekim odağı hâline gelmesi.

Başbakan “ustalık dönemine” geçtiklerini söylüyor. AKP'nin yeni dönemde de tek başına iktidara gelmesi durumunda demokratikleşme, sosyal devlet, Kürt sorunu gibi Türkiye'nin temel sorun alanlarına dair izleyeceği politikalar neler olacaktır?

AKP, başbakan merkezli diktatörlüğünü kurumsallaştırmanın peşindedir. İyice ipini koparmış bir liberalizmin, büyük ölçüde kayıt dışı ve emeği köleleştirmeksizin yoluna devam etmesi olanaksızdır. Bir kapitalizmin tek çaresi bir terör rejimi kurmaktır. Polisi ve özel mahkemeleri ele geçirdikten sonra, kendi lejyoner güçlerini de daha şimdiden kurmaya başlamış durumda: 50 bin sözleşmeli er, sınır güvenlik polisi, özellikle Doğu'da sivil halka karşı kullanılmak üzere (terör uygulama konusunda deneyimli Hizbullahçılardan da yararlanarak) yedek milis güçleri (seçim sonrasına ertelenen 'gençleri silahlandırma yasasını unutmayalım) oluşturulmak

isteniyor. Bütün bunları gerekçelendirip meşrulaştırabilmek içinse, silahlı Kürt muhalefetine varlığını sürdürmesi gerekir: Kürt sorununa demokratik bir çözüm getirmek, AKP'nin tercihi değildir. AKP'nin peşinde olduğu şey, kendi çevresinde devletten beslenen bir Kürt burjuvazisi oluşturup, onun aracılığıyla yoksul halkı evcilleştirirken, BDP-PKK çizgisinde kalmanın bedelini de yasal-yasadışı her türlü yolu kullanarak mümkün olan en üst derecede ağırlaştırmaktır. Sosyal devletin ise, böyle bir iktidarın lügâtında bulunmayacağı açıktır.

AKP'nin "Ortadoğu'nun refah ülkesini yaratma" amacına ulaşması için Kürt sorununu çözmesi, dolayısıyla "Kürt açılımını" devam ettirmesi gerekiyor mu?

Etnisite, mezhep vb... temelindeki açılımlar, zaten cumhuriyet ve insan kavramının gerisine gitmektir. Kürt diye özel bir varlık türü yoktur. "Kürt'ü inceleyelim, ne istiyor?" demenin gereği yoktur. Sen ne istiyorsan o da onu istiyor. Anasından duyduğu dille konuşmak istiyor, insan gibi oyunu verip seçmek, seçilmek istiyor. Yine aynı şey Aleviler için de geçerlidir. Demokrasiyi genişletirseniz, cumhuriyetin gereği de budur, insanlar Kürtlüğünü de, Aleviliğini de, dinini de, Türklüğünü ortaya koymak zorunda kalmadan eşit şekilde yaşar. Bunlar demokrasi getirmemek için insanları hayvan mesamesine indiriyorlar; çünkü Kürtlüğümüz, Türklüğümüz, kadınlığımız, erkekliliğimiz, zenciliğimiz, beyazlığımız, hayvanımızın parçasıdır. Öznesi olmadığımız verilerdir. Mesela sen, kadın olmayı kendin mi istedin. Hayır. Bunlar bizim hammademizdir, hayvanımızdır, dışımızdan belirlenmiş nesne anlamıdır. O nedenle de kimlikler temelindeki açılımlarla demokratikleşme olmaz; böyle bir şey, tam tersine insanın anasının karnına gömülmesidir, öznenin nesneye indirgenmesidir, insandan hayvana geriletmesidir.

İslamcılar, Yeni Dünya Düzeni açısından periferide, yani merkez kapitalist merkezlerin dışında, çevresinde yer alan ülkelerde piyon olmak için biçilmiş kaftandır. "Biz yaratılanı severiz yaratandan ötürü" diyorlar. Beni ne sev, ne de benden nefret et başkasından ötürü. Beni benden dolayı döveceksen döv, seveceksen sev. İnsan özneyken insandır. Yaratandan ötürü dediğin anda insanı insanüstü bir referans esasında değerlendiriyorsun. Bugün severim dersin ona dayanarak, yarın da döverim dersin yine aynı referans noktası temelinde.

Ergenekon davası AKP'nin ilk döneminde çetelerle, derin devletle mücadele eden bir görüntüye sahipken, geldiğimiz aşamada yayımlanmamış kitapların dahi toplatıldığı bir hal aldı. Ergenekon davasının çıkışını ve geldiği boyutu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ergenekon adı verilen dava, bugün artık AKP despotizminin yasal kılıfından başka bir şey değildir. Telefon ve ortam dinlemeleri, gizli kamera kayıtları, gizli tanıklar, polis merkezi mamûlü suç delilleri, PKK'nın veya (varlığı hâlâ tespit edilmemiş) Ergenekon'un üzerine atılabilecek/atılmak üzere tehditler, suikast plan ve teşebbüsleri; bütün bunları şantaj, tehdit, pazarlık ve itibarsızlaştırma malzemesi olarak kullanan ahtapotvari bir siyasî mafyadır. Bunlara ek olarak ve bizce en önemlisi, 'manevî suç ortaklığı' kategorisinin '... örgüte üye olmasa dahi...' ifadesi aracılığıyla fiilen uyguluyor olması ve gerek neyle suçlandığının gerekse suç delillerinin sanıktan gizlenmesi; ki, her ikisinin de ilk uygulayıcıları Stalin'in hakimleri; ancak onların dahi yapmadıkları bir alçaklık var ki, o da sanıktan gizlenenlerin basına servis edilmesidir.

"Liberalizm insanlara ölüm tehdidi üzerinden şantaj yaparak yaşayan bir düzendir"

1967'de Adapazarı'nda bir deprem olmuştu. Kadıköy İskelesinde vapurdan indim, Koşuyolu otobüsüne binecektim. Şehir içi otobüslerine varmadan benzin istasyonunun arkasında İzmit ve Adapazarı'na giden otobüsler kaldı. Otobüslerin önüne de mukavadan tabelalar iliştilirdi, üzerlerinde "İzmit bugün 2,5 lira, Adapazarı 3 lira" diye yazan. Çünkü ilerde bir otobüs firması daha vardı ve vapurdan inen, biletini hemen bizimkinden alsın diye; yani, rekabet gereği. Bir gün vapurdan indim ve otobüsün önünde 6,5 lira yazıyordu. Oradaki çığırta oğlana, "Abi ne oldu, nasıl 6,5'a çıktı?" dedim. Adam bana "delikanlı, sen her halde ayakta uyuyorsun; deprem oldu deprem Adapazarı'nda bilmiyor musun?" dedi. "Tamam, Biliyorum" dedim. "Uyan biraz, uyan" diye cevap verdi, "Milletin ölüsü var, milletin akrabası var, milletin haber alamadığı adam var, 30 lira desem verecek".

Piyasa ekonomisi, fiyatın arz-talep dengesine göre 'özürcü' belirlenmesi, işte buydu. Sen ne kadar açsan ekmeğe o kadar muhtaç, ne kadar muhtaçsan da aynı somun için daha fazlayı vermek zorundasın. O yüzden seni aç bırakırım ve normalde 3 liraya satacağım ekmeği 120 liraya satırım. Liberalizm, ihtiyacı değil, karşısındakinin muhtaçlığını arttırmayı, ihtiyacın şiddetini, aciliğini istismar etmeyi, sonuna kadar kullanmayı temel alır. Komünizm, ihtiyaca göre verir; liberalizmde ise, ne kadar muhtaçsan o kadar az verilir ki fiyat artsın. İhtiyacın karşılanmamasının uç noktası ise, ölümdür. Liberalizm, insanlara ölüm tehdidi üzerinden şantaj yaparak yaşayan bir düzendir. Liberalizm aslında cinayettir, insanlığa aykırıdır.

Serbest ticaret dedikleri, liberalizm dedikleri aslında ölüm tehdidiyle insanları daha ucuza çalıştırmak ya da daha fazla sömürme düzenidir, o yüzden de gayri insanidir.